

BAITURSYNULY
UNIVERSITY

«А.БАЙТҰРСЫНҰЛЫ
АТЫНДАҒЫ ҚОСТАНАЙ ӨңІРЛІК
УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

ҚМПИ ЖАРШЫСЫ

ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

№ 4

2023

ISSN 2310-3353

BAITURSYNOV
UNIVERSITY

ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯСЫ МЕТОДИКА И ТЕХНОЛОГИЯ ПРЕПОДАВАНИЯ ДИСЦИПЛИН

ӘОЖ 8.81

Исова, Э.А.,

*филология ғылымдарының кандиданты,
қауымдастырылған профессор*

Омарова, Д.К.,

*«6B01701 – Қазақ тілі мен әдебиеті»
оқу бағдарламасының 4 курс студенті,
А. Байтұрсынұлы атындағы
Қостанай өңірлік университеті,
Қостанай қаласы, Қазақстан*

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫН ОҚЫТУДА АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

Түйін

Берілген мақалада қазақ тілі сабағын эффективті оқытуда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың рөлі жайлы айтылады. 21 ғасыр талабына сай пайда болған технологиялар түрлері мен ерекшеліктері ажыратылып, оларды қолдану тиімділіктері көрсетілді. Яғни оқыту процесінде оқушы бойындағы білім, білік, дағды қалыптастырушы факторлар ішінде АКТ-ның алар орны ерекше.

Кілт сөздер: АКТ, технология, әдіс, қазақ тілі пәні, білім беру.

Кіріспе

Қазіргі уақытта қазақ тілінің рөлі Қазақстан мемлекеті үшін өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Сондықтан қазақ тілін оқытуға бағытталған мұғалімдер үшін өскелең ұрпақты дұрыс бағдарлау қажеттілігі артты. Білім беру саласында оқушыларға қазақ тіліне деген сүйіспеншілікті оятуға арналған көптеген жаңғыртулар болғаны белгілі. Оның ішінде қазақ тілін оқыту әдістемесі мәселесінде акт жүйесін қолдану ұғымының пайда болуы. Ғылыми-техникалық даму процесі қоғам өмірінің әртүрлі салаларында өзгерістерге ұшырады. Бүгінде ақпарат еңбек пен капиталға тең ресурстардың көзі ретінде, ал ақпараттық жүйелер еңбек өнімділігі мен оның тиімділігін арттыру құралы ретінде қарастырылады. Қазіргі уақытта ақпараттың орны, оны пайдалану ерекше сатыға көтерілді – капиталмен және еңбекпен және оның жүйелерімен тең. Біз интеллект, эрудицияға негізделген ақпараттық қоғамның жолындамыз. Адамның өзіне қойылатын талаптар өзгерді [1].

Акт немесе ақпараттық-коммуникациялық технологиялар-бұл ақпаратты жинау, сақтау, өңдеу және тарату үшін қоғам қолданатын әдістер, құрылғылар мен өндірістік процестердің жиынтығы. Біріншіден, әртүрлі жерлерден, атап айтқанда интернеттен қажетті ақпаратты зерттеуге, табуға және қолдануға мүмкіндік беретін технологиялар. Екіншіден, компьютерді және ондағы мүмкіндіктерді дұрыс пайдалану.

Ғылым мен техниканың ілгерілеуі адамның өмір бойы білім беру әлеуетінің өсу процесін, білім беру практикасында инновациялық технологияларды қолдану қажеттілігін, білім беруді жаңғыртуды шарттады.

Қазақстанда мемлекеттік деңгейде жалпы қоғамды және оның ішінде білім беру саласын ақпараттандыруға көп көңіл бөлінеді. Білім беруді ақпараттандырудың өзекті міндеттерін шешуге бағытталған салалық бағдарламалар іске асырылуда. Оның ішінде бірыңғай білім беру ақпараттық кеңістігінің инфрақұрылымын дамыту; электрондық білім беру ресурстарын әзірлеу, ақпараттық және коммуникациялық технологияларды қолдану

саласында мұғалімдердің біліктілігін арттыру. Оларды оқу процесін ұйымдастыруға енгізу, білім беру мекемелерін басқару практикасы.

Соңғы жылдары бірыңғай білім беру ақпараттық кеңістігін құруға және дамытуға бағытталған бағдарламалар мен жобалар шеңберінде білім беру саласында ақпараттық технологияларды жаңаша орналастыруға мүмкіндік беретін іс-шаралар орындалды.

Қазіргі уақытта ақпаратты ұсынудың мультимедиялық формасы негізгі формаға айналууда. Түрлі-түсті графика дыбыс пен мәтінмен, қозғалмалы бейне кескінімен және үш өлшемді кескіндермен үйлеседі. Бізге қоршаған ортаны шарлау және дұрыс шешім қабылдау үшін ақпарат қажет. Бірақ қандай да бір ақпарат бізге көмектесе ме? Ақпараттың қасиеттерін білу адамға қолда бар ақпарат негізінде әр жағдайда қабылданған шешімдердің қаншалықты дұрыс болатынын бағалауға көмектеседі. Мұғалімдер де, студенттер де ақпараттың оң қасиеттерін ғана пайдалануы керек.

2. Материалдар мен әдістер

Бұл мақаланы жазу барысында алдымен жалпы теориялық әдіс қолданылды. АКТ ерекшелігі, түрлері, оның қолдану бағыттары қарастырылды. Сабақтың ынталандыру, мағынаны тану және рефлексия бөлімдеріне арнайы оңтайлы әдістері ұсынылды.

3-4 Нәтижелер мен талқылаулар

Оқыту әдісі – бұл мұғалім мен оқушылардың оқу процесіндегі бірлескен іс-әрекеті. Қазіргі кезде дидактиканың оқу әдістемесінің ынталандырушы кезеңіне ерекше назар аударылуда. Себебі, мотивацияның негізгі мақсаты білімді сол қалпында үйрету емес, оқушының тапсырманы орындауға деген құштарлығын, қызығушылығын арттыру.

АКТ құралдарын пайдаланудың жалпы әдістері:

-көрнекілік техникасы (иллюстрацияларды, көрнекі құралдарды, презентацияларды көрсету);

- практикалық әдістер (компьютерде практикалық жұмыс);
- проблемалық оқыту;
- жоба әдісі;
- рөлдік ойын әдісі ретінде жіктеледі[2].

Осыған сүйене отырып, қазақ тілі сабағында компьютерлік технологияларды қолданудың мынадай тәсілдерін анықтауға болады:

Оқушылардың білімді меңгеру деңгейін бақылауға арналған компьютерлік тесттер. Өткенді бекіту және қайталау кезеңінде қолданылады.

Компьютерлік тесттер – нақты жауапты қажет ететін нақты пән бойынша нақты тапсырма. Мұғалім үшін тест ағымдағы жеке білімін бақылауға арналған көмекші дидактикалық оқыту құралы ретінде қызмет етеді. Компьютер сұрақтарына көңілді жауап берумен қатар, студенттер өз жұмыстары үшін бірден несие алады. Оқушы сұрақтарға өз қарқынымен жауап береді.

Сондай-ақ электронды оқулықтар мен сабақтың электронды жазбаларын гиперсілтемелер, анимация, спикердің сөзі, интерактивті тапсырмалар, мультимедиялық эффектілер пайдалануға болады.

Электрондық форматтағы медиамәтіндер (көркем әдебиеттің қалың томдарын кітапханадан компьютерге «жүктеп алуға» болады). Оны компьютерлік техникамен жақсы жабдықталған сыныпта әдеби мәтіндер мен эпизодтарды талдау үшін пайдалануға болады. Оқушылар компьютердің мүмкіндіктерін пайдалана отырып, тақырыпты, көркем бейнелер мен синтаксистік фигураларды, ұйқастарды, метрді, т.б. тауып, баса алады. Әр оқушы өз бетінше жұмыс жасайды. Өйткені әрқайсысының алдында көркем шығарма мәтіні тұрады [3].

Мәтінді меңгеру барысында слайдтар құру. Студенттер ақпаратты қабылдау кезінде сөздіктер мен энциклопедияларды пайдалану кезінде ыңғайлы болу үшін келесі бөлімдерге слайдтар жасай алады:

- сөздік және орфографиялық жұмыс;

- әдеби сын мақаламен жұмыс;
- ақын, жазушы шығармашылығына шолу;
- жазушы, ақын туралы репортаж дайындау;
- тілдің кез келген бөлімін (фразеология, орфография, сөзжасам) зерттеу [4].

Графикалық суреттермен слайдтар құру. Жаңа материалды меңгеру барысында студенттер тіл ғылымының барлық тараулары бойынша жалпылау кестелерін, диаграммаларын, әрекет алгоритмдерін құрастырады. Ал алған білімдерін бекіту немесе қайталау кезеңінде оқу-танымдық тапсырмаларды орындау үшін кестелер мен сызбалардағы мәліметтер пайдаланылады.

Интернетті пайдалану студенттердің өз бетінше іздену, жинақтау, талдау және ақпаратты студенттерге жеткізу, тақырыптық презентацияларды қалыптастыру және дамыту қабілетіне ықпал етеді. Бұл жеке, топтық және бірлескен қарым-қатынас пен оқудың қуатты құралы. Рефераттарды дайындау және қорғау кезінде презентациялар жасау студенттердің медиа технологияларды меңгеруге деген қызығушылығын арттырады. Сонымен қатар, ол ойын-сауық және дозаланған ақпарат атмосферасын жасайды. Интернет балалар мен мұғалімдердің өзін-өзі дамытуға және өзін-өзі тәрбиелеуіне үлкен мүмкіндіктер береді.

Мультимедиялық сабақты немесе жеке бөлімді компьютерде көрсету. Мысалы, интерактивті тақтаны және Смарт Боард бағдарламалық құралын (интерактивті тақтаның бағдарламалық құралы) пайдалану. Бұл ретте мұғалімнің іс-әрекеті материалды баяндау қарқынын бақылаудан, оқушының назарын маңызды сәттерге аударудан, жаңа мәліметтерді оқыту мен түсіндіруден тұрады. Оқушылар дәптеріндегі белгілерді, үзінділерді, дәйексөздерді және ұсынылған материалдың қысқаша мазмұнын түртеді. Осылайша оқушының білімдік және ақпараттық дағдылары қалыптасады [5].

Көркем әдебиетті электронды түрде тыңдау. Бұл әдіс оқушылар кітапханадан өздеріне қажетті шығармаларды таба алмаған кезде немесе оқудан гөрі тыңдау оңайырақ болғанда көмектеседі.

Электронды сөздіктер мен энциклопедиялар қосымша білім алуға және оларды сабақта пайдалануға мүмкіндік береді.

Сабаққа дайындалу және оны ұйымдастыру барысында Microsoft Office жүйесі мұғалімге белгілі бір мүмкіндіктер ауқымын береді. Сонымен қатар Word мәтіндік процессорын, Access мәліметтер базасы жүйесін және PowerPoint электронды презентацияларын атап өтуге болады. Word мәтіндік қосымшасы қажетті көрнекті құралдар мен дидактикалық материалды дайындауға көмегін тигізеді.

Мультимедиялық презентациялар оқытушыға аз уақыт ішінде сабаққа қажетті көрнекі материалды бір жүйеге келтіруге мүмкіндік береді. SlideDog, Canva, SmartDraw, PowerPoint, LibreOffice және т.б. көмегімен ұйымдастырылған оқу процесінде жұмыс жасау әсерлі және тиімді.

21 ғасырда коммуникациялық технологиялар мен ғаламтор кеңістігі барынша жетілдірілді. Соған байланысты қазақ тілін оқыту сабағында көптеген интернет ресурстарды пайдалану мүмкіндігі артып келеді. Мәселен, Kahoot, Quiz, Trivento, LearningApps, Canvas, Plickers, Quizlet, Class Dojo, Survio, Padlet.

Kahoot

Сыныпта интерактивті викториналар өткізуге мүмкіндік беретін қосымша.

Kahoot көмегімен мұғалімдер барлық оқушыларды бірден тексеріп, олардың әлсіз және күшті жақтарын бір қарағанда біле алады. Мұғалім веб-сайтта арнайы тест жасайды, ал студенттер смартфондар немесе компьютерлер арқылы сабақта жауап береді. Мұғалім оқушылармен бірге жауаптардың статистикасын көріп, олардың қандай қателік жібергенін бірге талдайды. Бұл қолданба оқу процесінің кезеңдерін түсіну және рефлексия сатысына қолдану үшін тиімді.

Quiz

Қолданба Kahoot сияқты принцип бойынша құрылған: мұғалім сауалнама жасайды, студенттер оған өз құрылғыларынан жауап береді. Бірақ мұнда оқушылар бір-бірінің жауаптарын көре алмайды, яғни олар қосымшамен жеке жұмыс істейді. Жалпы статистиканы тек мұғалім ғана көре алады. Сондықтан, егер мұғалім қандай да бір себептермен бәсекелестік элементін алып тастағысы келсе, оған бұл қызметті пайдалану ыңғайлы болады. Нәтижелерді Excel форматында жүктеп алуға болады.

Тривенто

Бұл қосымшаның бұрынғыдан басты айырмашылығы – мұнда студенттер өздерін сұрақ қоя алады. Сабақ барысында мұғалім әрбір оқушыны (немесе оқушылар тобын) зерттелетін тақырып бойынша сұрақ қоюға шақырады, сабақ соңында бүкіл сынып өздері ойлап тапқан сұрақтарға жауап береді. Бұл қолданбаны оқу-тәрбие процесінің кезеңдерінің мағынасын түсіну кезеңінде тиімді қолдануға болады.

Бұл қолданбаларды оқу процесінде пайдаланудың мақсаты мыналарды қамтиды:

- оқушылардың оқу үрдісіне қызығушылығын арттыру үшін арнайы құралдарды пайдалану;

- Сабақ кезінде өнімділіктің артуы;

- Студенттердің өзіндік жұмыстарының көлемін арттыру;

- оқушылардың білім деңгейін жедел бақылау;

- оқу-тәрбие үрдісін ынталандыру;

- Жаңа идеяларды қолайлы ортада қолдану;

- шығармашылық қабілеттерін дамытатын ойын, эвристикалық, проблемалық оқыту әдістерін жүзеге асыру;

- оқу пәндерінің интеграциясы;

- пәндер арасындағы байланысты жүзеге асыру;

- Оқушылар мен мұғалімдердің жобалық жұмысының үлесін арттыру.

5 Қорытынды

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану тәжірибесі бұқаралық орта мектеп жағдайында пайда болды. Ақпаратқа жылдам қол жеткізуден, оны алу мен пайдаланудан басқа, көптеген жеке және әлеуметтік сұраныстар мен қажеттіліктер пайда болды. Бұл бүгінде желілік және коммуникациялық инфрақұрылымы бар ақпараттық қоғам құрылғанына байланысты. Бұқаралық ақпарат құралдарының кең дамуымен, танымал ғылыми кітаптар мен журналдардың қол жетімділігімен, жалпыға бірдей сауаттылықпен мектептің білімді таратудағы монополиялық рөлі жойылды. Барлық мүмкіндіктер арасында мектеп білімінің құндылығын жоғалтпау үшін технологияға сұранысты қанағаттандыру үшін оны өзгерту қажет. Берілген білімді студенттер дәріс түрінде емес, өздерінің шығармашылық қабілеттерін дамытып, зерттеу қабілеттерін қолдана алатындай етіп оқыту керек. Кез-келген педагогикалық технологияның мәні-оқушы мен оқытушының бірлескен қызметі. Егер бұл жұмыс тартымды, эмоционалды экспрессивтілікпен бірге жүрсе, онда ол материалды берік игеруге ықпал ететін танымдық мотивацияны арттырады.

Компьютерлік технологиялар әлеміне ену үшін мұғалім, ең алдымен, қазіргі әлемдегі осы саланың басым бағыттарын түсінуі керек. Екіншіден, мұғалім жеке қызығушылық танытуы керек. Ол бұл жұмысты жеңілдетпейтінін, бірақ жеке уақытты қажет ететінін түсінуі керек.

Қойылған мақсатқа сәйкес, жұмыс барысында біз қазақ тілін оқытуда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданудың ерекшеліктері мен тиімділігін зерделеуге тырыстық.

Білім беру процесінің қалыптасу кезеңінде қазақ тілі сабақтарында технологияларды мақсатты пайдалану неге маңызды? Бұл оқушылардың ойлау және қарым-қатынас дағдыларын, есте сақтау және түсінуді дамыту үшін маңызды.

Мектепте қазақ тілін оқыту процесін оңтайландыру үшін заманауи технологияларды пайдаланудың неғұрлым тиімді педагогикалық шарттары айқындалды.

1. Ойын технологиясын қолдану.
2. Зерттеу технологияларын қолдану.
3. Стандартты емес лингвистикалық міндеттермен жұмыс.
4. Ақпараттық технологияларды қолдану.
5. Құрылымдық схемаларды, анықтамалық схемаларды қолдану [6].

Жұмыстың практикалық бөлігінде оқытушылар мен студенттердің қызметі үшін ең оңтайлы Интернеттегі құралдар мен сайттарды зерттеу жүргізілді. Құралдарды пайдалану мақсатын анықтау арқылы олардың тиімділігі мен жұмыс әдістері анықталды.

АКТ-ны сабақтарда және сыныптан тыс жұмыстарда қолдану айтарлықтай нәтиже береді. Студенттердің шығармашылық және зерттеу қабілеттерін дамытады. Егер балалар сыныпта көрнекі құралдарды қолдануды үйренсе, олар бейнежазбаларды қарау және тыңдау арқылы ақпарат алады. Демек, бұл тапсырма бірдей күрделі тұрғыдан қарастырылады және орындалады. Яғни, бұл олардың белсенділігін арттырады және оқу процесін күшейтеді. Бұл материалды мағыналы түсінуге, өзін-өзі ұйымдастыру дағдыларын дамытуға және оқушылардың танымдық белсенділігіне оң әсер етеді. Сонымен қатар, бұл тақырыпқа деген қызығушылықты арттырады және балалардың логикалық ойлауын дамытады. Менің оқушыларым студенттердің барлық негізгі құзыреттерін игере алады деп сенемін. Олар: коммуникативті, әлеуметтік, когнитивті, лингвистикалық, зерттеушілік. Бұл балаларға қорытынды емтихандарды сәтті тапсырып қана қоймай, сонымен қатар сұранысқа ие мамандар болуға және қоғамда лайықты орын алуға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі

1. Беляков Е. В. АКТ ұғымы және олардың білім беру үдерісіндегі рөлі. Педагогикалық білім орталығы. – 2008 ж. – 28-31 б.
2. Загрекова Л.В. Оқыту теориясы мен технологиясы. Педагогикалық жоғары оқу орын студенттеріне арналған нұсқаулық. «Жоғары мектеп» баспасы. 2004ж. – 6-50 б.
3. Кашлев С.С. Педагогикалық процестің заманауи технологиялары: мұғалімдерге арналған нұсқаулық. «Жоғары мектеп» баспасы. 2002ж. – 5-19 б.
4. Кларин М.В. Оқу процесіндегі педагогикалық технология: (Шетелдік тәжірибені талдау). «Білім» баспасы. 1999ж. – 77 б.
5. Селевко Г. К. Мәселеге көзқарас. Халықтық білім. 1997ж. – 27-32 б.
6. Ушинский К.Д. Көрнекі оқыту туралы. «Білім және мәдениет» баспасы. 1998 ж. – 12 б.

ИСОВА, Э.А., ОМАРОВА, Д.К.

ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКЕ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА

Среди факторов, формирующих знания, умения и навыки у учащегося в процессе обучения, особое место занимает ИКТ. В данной статье рассказывается о роли использования информационно-коммуникационных технологий в преподавании казахского языка. Выделены виды и особенности технологий, появившихся в соответствии с требованиями 21 века, а также продемонстрированы эффективность их применения.

Ключевые слова: ИКТ, технология, метод, казахский язык, образование.

ISOVA, E.A., OMAROVA, D.K.

USING INFORMATION AND COMMUNICATIONS TECHNOLOGIES DURING KAZAKH LESSONS

ICTs play a significant role among the factors that shape a student's knowledge, skills, and abilities during the learning process. This article focuses on the importance of incorporating information and communication technologies into the teaching of the Kazakh language. It outlines the various types of technologies that have emerged to meet the demands of the 21st century and showcases their effectiveness when put into practice.

Key words: ICT, technology, method, Kazakh language, education.